

Tadeusz Lewaszkiewicz, Leon Sikorski

Rosyjskie interferencje graficzne w nauczaniu języka polskiego jako obcego

Studia Rossica Posnaniensia 14, 191-199

1980

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

TADEUSZ LEWASZKIEWICZ, LEON SIKORSKI

Poznań

ROSYJSKIE INTERFERENCJE GRAFICZNE W NAUCZANIU JĘZYKA POLSKIEGO JAKO OBCEGO

Przy Uniwersytecie im. M. Lutra w Halle (Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg) istnieje specjalny instytut¹, w którym kształcą się kandydaci na studia w krajach socjalistycznych. Słuchaczami są uczniowie klas przedmaturalnych z różnych szkół NRD. W ciągu roku, od września do połowy czerwca, przerabiają oni program klasy maturalnej i jednocześnie uczą się języka kraju, do którego wyjadą na studia². W ciągu tygodnia uczniowie mają 10 godzin zajęć praktycznych z języka polskiego, niektóre roczniki dwutygodniowy intensywny kurs języka polskiego w przerwie międzysemestralnej, wszystkie roczniki — bezpośrednio przed podjęciem studiów — sześciotygodniowy kurs językowy w Polsce. Najlepsi studenci rozumieją dość dobrze wykłady na polskich uczelniach, wszyscy muszą jednak, niezależnie od stopnia znajomości języka polskiego, przynajmniej przez rok uzupełniać praktyczną wiedzę językową we własnym zakresie i na dwugodzinnym lektoracie, na który są zobowiązani uczęszczać w ciągu dwu pierwszych lat studiów.

Nauczenie się języka z innej grupy językowej nie jest sprawą łatwą. Jest to najtrudniejsza do przewyciężenia bariera w procesie uczenia się języka polskiego. Następną trudność stanowią interferencje języka ojczystego na język opanowywany. Innego typu komplikacja wynika z mniejszej lub większej znajomości języka rosyjskiego. Znajomość tego języka bardzo pomaga w początkowym okresie nauczania języka polskiego. Jednocześnie jednak, będąc źródłem obcych językowi polskiemu form i konstrukcji gramatycznych, sposobów wymawiania i akcentowania wyrazów, jak również rusycyzmów leksykalnych, może utrudniać poprawne używanie języka polskiego w dalszym, bardziej zaawansowanym okresie jego uczenia się.

W artykule tym nie zajmujemy się zagadnieniem wpływu języka rosyj-

¹ Arbeiter-und-Bauern-Fakultät „Walter Ulbricht” — Institut zur Vorbereitung auf das Auslandsstudium.

² Można wybrać jeden z następujących języków: rosyjski, polski, czeski, słowacki, bułgarski, rumuński, węgierski.

skiego w zakresie wymowy, gramatyki i słownictwa. Przedstawiamy jedynie nasze obserwacje o oddziaływaniu grafii rosyjskiej na pisownię uczniów, wskazujemy błędy w wymowie i błędy w czytaniu, które związane są z podświadomym nawiązywaniem do liter rosyjskich i głoskowych odpowiedników tych liter, jak również — wynikające przynajmniej częściowo z tych skojarzeń — błędy w doborze niektórych końcówek fleksyjnych. Wymieniamy wszystkie zanotowane przykłady, które nie odzwierciedlają jednakże wszystkich błędów uczniowskich.

Bardziej wnikliwie obserwowano dwie grupy (razem 20 osób), dwie inne nie tak dokładnie, ponieważ chodziło przede wszystkim o stwierdzenie podobnych prawidłowości, nie zaś o ilościowe uchwycenie błędów³. Mniejsza liczba błędów w tzw. grupach porównawczych wynika też chyba z tego, że lektor w tych grupach staranniej przeprowadzał ćwiczenia w pisaniu i czytaniu.

Przy skojarzeniach „literowych” z językiem rosyjskim, można by powiedzieć — przy rosyjskich interferencjach graficznych, mamy do czynienia tylko z niepozytywnym oddziaływaniem, przeszkadzają one bowiem w opanowaniu polskiego języka pisanego i mówionego. Szczególnie niebezpieczne są polsko-rosyjskie skojarzenia literowe, przenoszone zresztą niejednokrotnie na wyobrażenia głoskowe, dla uczniów o dobrej pamięci wzrokowej, ponieważ są źródłem błędów wymowy i niekiedy błędów fleksyjnych. Zauważono również, że w związku ze wzmiankowanymi skojarzeniami uczniowie uczą się wyrazów w złej postaci dźwiękowej i potem z trudnością przyzwyczajają się do prawidłowego brzmienia wyrazu. Samo zagadnienie wpływu grafii rosyjskiej na pisownię i wymowę obcokrajowców (więc i Niemców), którzy uczą się języka polskiego, wcześniej zaś uczyli się języka rosyjskiego, jest teoretycznie znane, nie było jednak dotychczas opracowania, które pokazywałoby nasilenie ilościowe i prawidłowości w popelnianiu tego rodzaju błędów. Wyniki artykułu powinny przekonać o tym, że zagadnienie błędów powstających pod wpływem skojarzeń z rosyjskimi odpowiednikami graficzno-głoskowymi powinno stanowić ważne ogniwo metodyki nauczania języka polskiego jako obcego.

Wpływ alfabetu rosyjskiego na obcokrajowców uczących się języka polskiego przejawia się poprzez: 1) używanie liter występujących tylko w alfabecie cyrylicy, 2) błędy wynikające z tożsamości liter łacińskich i cyrylicy rosyjskiej i ich różnych odniesień głoskowych.

W pierwszej fazie nauki Niemcy uczący się od początku języka polskiego utożsamiają prawie całkowicie język polski z rosyjskim, później coraz wyraźniej uwidacznia się ich odróżnianie. Podświadome skojarzenia z pisownią języka rosyjskiego są tak silne, że uczniowie używają w pierwszych tygodniach i miesiącach nauki dosyć często liter, których nie ma alfabet łaciński. Obser-

³ Przykłady wymieniamy łącznie. W grupach porównawczych jest ich znacznie mniej, ale odzwierciedlają one takie same typy błędów.

wacja ta dotyczy przede wszystkim słabszych i średnich uczniów, ale skojarzenia takie zdarzają się też w pracach pisemnych dobrych studentów. W okresie późniejszym błędów tego rodzaju jest mniej, ale w dalszym ciągu występują jednak dosyć licznie w połowie roku i sporadycznie nawet pod koniec drugiego semestru. W ciągu roku w pracach pisemnych wystąpiły 263 przykłady użycia liter występujących tylko w alfabecie rosyjskim⁴. W październiku pojawiły się następujące przykłady: *ty jadtacъ, ty jadtiecъ* (jadłeś), *na*; w listopadzie: *он* (on), *nojechać*; w grudniu: *збиопы* (zbiory), *сборами* (zbiorami), *я* (ja); w styczniu: *брата* (brata), *была* (była), *был* (był), *я* (ja), *на*, (na), *моими* (moimi), *пokoje* (pokoje), *nojechatm* (pojadę), w *Polcye* (w Polsce); w marcu: *добрых* (dobrych), *был* (był); w kwietniu: *была* (była), *было, была, улuc* (ulic); w maju: *мая* (maja), 2 razy *на* (na). Dosyć często pod wpływem rosyjskiego *к* odpowiadająca temu grafemowi litera polska *k* jest znacznie niższa lub całkowicie podobna do rosyjskiego *к*, np.: *кino, koncerty, kupować, Polska, ukończył*.

Obecność liter typowo rosyjskich w pracach pisemnych uczniów nie stanowi poważnego problemu metodycznego; pojawiają się one stosunkowo rzadko, błędy te łatwo wyeliminować, gdyż zdarzają się najczęściej w chwilach osłabionej koncentracji. Znacznie poważniejszy problem wiąże się z faktem, że w alfabecie polskim i rosyjskim (chodzi głównie o litery pisane) występują takie same litery, które jednakże oznaczają inne głoski. Już nawet teoretycznie można przewidzieć, że w czasie pisania niektórzy uczniowie będą podstawiali w miejsce grafemów z polską reprezentacją głoskową ich rosyjskie odpowiedniki, które na gruncie języka polskiego mają inne odniesienia brzmieniowe. Skłonności takie mogą też być przeniesione na wymowę i użycie niektórych końcówek przypadkowych. Możliwe jest również, że w graficznym wyobrażeniu wyrazów polskich grafemy polskie — pokrywające się kształtem z rosyjskimi — będą w czytaniu „wewnętrzny” odbierane z rosyjska i następnie otrzymają błędną, z punktu widzenia języka polskiego, postać graficzną lub głoskową, np. *іczy* ‘uczy’, *тозemy* ‘możemy’.

Wyrazy ze wspomnianymi błędami są częściowo lub całkowicie niezrozumiałe, czasem zaś znaczą zupełnie coś innego (np. *сиала-сиала*).

Wskazanych błędów w pisaniu, czytaniu i mówieniu nie można tolerować, ponieważ uczniowie, zwłaszcza o dobrej pamięci wzrokowej, pod wpływem opisanych nawyków uczą się wyrazów polskich w niewłaściwym brzmieniu; ponadto w związku z takimi skojarzeniami literowami przyporządkowują dosyć często tematom fleksyjnym niewłaściwe końcówki, czyli „skojarzenia literowo-głoskowe” mogą być również przyczyną błędów gramatycznych, których pojawienie się — bez uwzględniania graficznego czynnika interferencyjnego — nie można zadowalająco objaśnić.

⁴ Oprócz tego w niektórych wyrazach występują dodatkowo błędy drugiego typu.

W polskim i rosyjskim alfabecie pisanym występują następujące jednakowe litery o różnych odniesieniach głoskowych:

	b	:	pol.	głoska	b,	ros.	v
	g	:	„	„	g,	„	d
	u	:	„	„	u,	„	i
	n	:	„	„	n,	„	p
p lub	p	:	„	„	p,	„	r
	c	:	„	„	c,	„	s
	m	:	„	„	m,	„	t
	y	:	„	„	y,	„	u

Zastępowanie *w* przez *b* zauważono tylko w pracach pisemnych, ma ono zatem charakter wyłącznie graficzny. Nie jest jednak wykluczone, że wystąpiły lub teoretycznie mogą wystąpić takie zmiany w wypowiedziach ustnych, czyli w zakresie głosek. Na 14 przykładów aż 10 dotyczy przyimka *w*; zmiana ta ma charakter czysto pisowniany, nie jest bowiem możliwe wystąpienie w wypowiedzi ustnej przykładów typu *b Dreźnie* (w Dreźnie).

Przykłady (14): 10 × *b* 'w' (np. *b którym*, *b Lipsku*), *bojny* (wojny), *sboją* (swoją), *Stbosz* (Stwosz), *światobałem* (świętowałem). Przykłady pochodzą przeważnie z połowy i końca pierwszego semestru nauczania. Zauważono je u 7 uczniów.

Tylko w wypowiedziach pisemnych pojawia się 13 razy *g* zamiast *d*. Błędy graficzne tego typu popełniło 5 osób. Zdarzyły się one jeszcze pod koniec pierwszego semestru i raz pod koniec drugiego.

Przykłady (13): *gał* (dał), 3 × *gła* (dla), *glugo* (długo), *go* (do), *gom* (dom), *gomem* (domem), *gomu* (domu), o pół do *jegenastej* (jedenastej), *łagna* (ładna), *og* (od), *przege* wszystkim (przede wszystkim).

Zupełnie z rosyjska, z podwójną substytucją graficzną, zapisano wyraz dwa—*gba*.

Łącznie zauważyliśmy u 8 uczniów 11 przykładów zastępowania litery lub głoski *p* literą lub głoską *n*. Dotyczą one 8 wypowiedzi pisemnych i 3 ustnych. Tylko dwukrotnie zastępstwo głoskowe p-n (głoskowe, ponieważ w wypowiedzi ustnej) lub literowe pojawia się w środku wyrazu, w pozostałych wypadkach dotyczy początkowej litery lub głoski. Większość przykładów pochodzi z drugiego semestru nauczania.

Przykłady w pracach pisemnych (8): *namiętać* (pamiętać), *nociągy* (pociągi), *nociątku* (początku), *noczątek* (początek), 2 × *nod* (pod), *nojada* (pojada), *nomników* (pomników).

Przykłady w wypowiedziach ustnych (3): *nonowny* (ponowny), 2 × *skunienie* (skupienie).

Wyraz *narodowych* uczeń przeczytał jako *parodowych*, co można powiązać

jedynie z czytaniem polskiego *n* z rosyjska jako *p*. W pracy pisemnej pojawił się wyraz *nadanie*, chociaż nie ma wątpliwości, że uczniowi chodziło o *badanie* (tekst o M. Curie-Skłodowskiej). Litera *n* znajduje się w miejscu *b*. Niemcy uczący się polskiego mają trudności z uchwyceniem polskiej opozycji dźwięczna-bezdźwięczna (wiąże się to z odmiennością artykulacyjną, która stanowi podstawę podobnej opozycji w języku niemieckim), przykład może zatem należeć do tej grupy.

W wypowiedzi ustnej jednego ucznia, zresztą bardzo słabego, pojawił się przykład: *to tożemy* 'możemy', czyli początek „graficznego” obrazu słowa został odczytany z rosyjska w „wewnętrznym” czytaniu. Polski grafem *m* został więc skojarzony z odpowiednikiem głoskowym tej litery w języku rosyjskim. Przy pisaniu wyrazu *ciastko* powstało przy *t* w „wewnętrznym” mówieniu skojarzenie nie z literą polską, lecz z rosyjską. Tylko w ten sposób można objaśnić pojawienie się zapisu *ciasmko* 'ciastko'.

Przy graficznym oddawaniu głoski *s* piszący często wzorują się na rosyjskiej odpowiedności: głoska *s* — litera *c*. Tylko dwie osoby, tj. najlepsi uczniowie, nie popełniły tego rodzaju błędu. W pracach pisemnych zauważono 82 przykłady: 6 × *ambulance* (ambulanse), *ambulancach* (ambulansach), *ananacy* (ananasy), *baccin* (basen), 19 × *c'z'* (fonet. często *s*), *w calach* (w salach), *w cali* (w sali), *camym* (samym), *cerdecznie* (serdecznie), *cilą* (siłą), *cilę* (siłę), *ciostrą* (siostrą), *costra* (siostra), *ckonczyła* (skończyła), 3 × *Cukiennice* (Sukiennice), *czaców* (czasów), *częcci* (części), *dyskucja* (dyskusja), 5 × *indekcie* (indeksie), *interecujący* (interesujący), *interecująca* (interesująca), 2 × *lac* (las), *do lacu* (do lasu), *lecy* (lasy), 6 × *w Lipcku* (Lipsku), 2 × *macło* (masło), 3 × *u nac* (u nas), *najwiękczym* (największym), *napicał* (napisał), *opicał* (opisał), 4 × *picalem* (pisałem), *pierwczy* (pierwszy), *pierwczym* (pierwszym), *Polcka* (Polska), *w Polcce* (w Polsce), *przemycl* (przemysł), 2 × *renecancu* (renesansu), *renesancu* (renesansu), *seanc* (seans), *usądzemy* (usiądziemy).

W wypowiedzi ustnej: *w Ducznikach* (Dusznikach). W rusycyzmie leksykalnym *c* zamiast *s*: pomnik *coldaty*. W niektórych wypadkach (np. *ambulanc*, *renesanc*) należy wziąć pod uwagę również wpływ niemiecki. Zauważone 19 razy *c'z'* można by też ewentualnie traktować jako rosyjski przyimek, czyli jako element leksykalny *c*. Kilkakrotnie zamiana *s-c* dotyczy też polskiej litery złożonej *sz*.

Dosyć liczne są przykłady odwrotnej zależności. W „wewnętrznym” czytaniu *c* odbierane jest z rosyjska jako *s* i oddawane polskim odpowiednikiem literowym lub artykulowane jako *s*. Błędy wystąpiły u 14 osób.

Przykłady w pracach pisemnych (19): *geosentryczny* (geocentryczny), *w górnistwie* (górnictwie), *heliosentryczny* (heliocentryczny), *31 lipsa* (lipca), *Miskiewicz* (Mickiewicz), *poszatkowo* (początkowo), *nadawszą* (nadawczą), *nowoszesnego* (nowoczesnego), *obliszenia* (obliczenia), *sialo* (ciało), *satym* (całym), *siebie* (ciebie), 2 × *sukses* (sukces), *tansowaliśmy* (tańcowaliśmy), *po*

ukońszaniu (ukończeniu), 2 × *wieszorem* (wieczorem), *zkończona* (skończona). Często wymianie ulegał tutaj element litery cz.

Przykłady w wypowiedziach ustnych i kilkakrotnie w czytaniu (18): *dosierają* (docierają), *dosierała* (docierała), *planesie* (planecie), *pomosą* (pomocą), *poszatkowo* (początkowo), *przysiągania* (przyciągania), *si* (ci), *siał* (ciał), *siała* (ciała), 2 × *siało* (ciało), *do siebie* (ciebie), *się* (cię), *szłonkiem* (członkiem), *szłowiek* (człowiek), *szłowiekiem* (człowiekiem), *szytam* (czytam), *szwarty* (czwarty).

Więcej problemów i trudności interpretacyjnych towarzyszy zamianie liter i dźwięków samogłoskowych. Rzykowne jest czasem dopatrywanie się wpływu odpowiedniości graficznych polsko-rosyjskich na dobór końcówek fleksyjnych, błędna końcówka może być bowiem wzięta z tego samego przypadku innej deklinacji. Przyczyną mogą być również braki językowe uczniów, którzy dobierają jakiegokolwiek zakończenie. Niejednokrotnie nie można jednak mówić, w ogóle o przejęciu końcówki z tego samego przypadku innej deklinacji, ponieważ takiej końcówki wcale tam nie ma, ograniczanie zaś interpretacji do przypadkowości w doborze końcówki jest objaśnieniem nie w pełni zadowalającym. Proponowana analiza błędów na tle skojarzeń graficzno-głoskowych jest więc przynajmniej częściowo słuszna.

Niektóre zmiany można tłumaczyć również inaczej, np. zmianę *y* na *u* w *buł* labializacją.

Przykładów na *u* zamiast *y* jest 65. Wspomniany typ błędu nie wystąpił tylko u jednego, najlepszego ucznia. Prace pisemne (26):

a) Zmiany nie naruszające postaci gramatycznej wyrazu (17): *buliśmy* (byliśmy), 5 × *buł* (był), *buła* (była), *bułam* (byłam), *bulły* (były), *czutałem* (czytałem), *kiedu* (kiedy), 2 × *łuźki* (łyżki), *możemu* (możemy), *runek* (rynek), 2 × *szucznia* (stycznia).

b) Zmiany naruszające postać gramatyczną wyrazu (9):

1) dopełniacz l. poj. rzeczowników żeńskich z końcówką *-u* zamiast *-y* (7): *Ewu*, *herbatu*, *pracu*, *ropu*, 2 × *szkołu*, *współpracu*;

2) mianownik l. mn. rzeczowników męskich z końcówką *-u* zamiast *-y* (2): *ruchu*, *sklepu*.

W czytaniu wystąpiły 4 przykłady. W dwu wypadkach uczniowie odczytali końcówkę mian. l. mn. jako *u*: *literu* (litery), *przewodnicu* (przewodnicy). W jednym wypadku końcówkowe *-y* dopełniacza zostało odczytane jako *-u*: *Chodzę do operu*. W jednym przykładzie nie została naruszona gramatyczna postać wyrazu: *drogę dumną* (dymną).

Wypowiedzi ustne (35):

a) Zastępstwa głosek nie naruszające postaci gramatycznej wyrazu (14): *buli* (byli), 3 × *buł* (był), *bulły* (były), 3 × *czu* (czy), *muślę* (myślę), *słuszał⁵* (słyszał), *słuszała* (słyszała), 2 × *tuch* (tych), *wtedu* (wtedy).

⁵ W tym i następnym wyrazie chodzi może raczej o wpływ fonetyczny (*ciayuaɲs*).

b) Zmiany naruszające postać gramatyczną wyrazu (21):

1) mianownik l. mn. rzeczowników męskich z końcówką *-y* (15): $7 \times$ *atomu* (atomy), $2 \times$ *domu* (domy), *dowodu* (dowody), *kątu* (kąty), *kilometru* (kilometry), $3 \times$ *ruchu* (ruchy);

2) biernik l. mn. rzeczowników męskich i żeńskich na *-u* zamiast *-y* (3): *mija domu* (domy), *obserwujemy ruchu* (ruchy), *bogata w witaminu* (witaminy);

3) dopełniacz l. poj. rzeczowników żeńskich na *-u* zamiast *-y* (2): *z szafu* (z szafy), *ze Szczawnicu* (ze Szczawnicy).

Odosobniony jest przymiotnik z błędnym zakończeniem mianownika: *tlenek sodowu* (sodowy).

Zamiast *u* występuje w 20 przykładach 11 uczniów litera lub głoska *y*. W wypowiedziach ustnych zauważono 3 nieprawidłowe końcówki dopełniacza rzeczowników męskich: *gazy* (gazu), *układy* (układu), *wodory* (wodoru). Dwukrotnie w wypowiedzi jednego ucznia usłyszano *tytaj* zamiast tutaj. Więcej przykładów wystąpiło w pracach pisemnych (15); najczęściej błędy te nie zmieniają postaci gramatycznej wyrazów (10): *byty* (buty), *pracyją* (pracują), *Systow* (Susłow), $3 \times$ *y* (u), *yczył* (uczył), *yczyłem się* (uczyłem się), *ylica* (ulica), *występyje* (występuje). W pięciu wypadkach zastępstwo liter zniekształca postać gramatyczną wyrazów; rzeczowniki męskie mają końcówkę *-y* w dopełniaczu zamiast *-u*: *czasy* (czasu), *momenty* (momentu), *narody* (narodu), *podziały* (podziału), *renesansy* (renesansu).

Zamiast litery lub głoski *i* w pracach pisemnych i wypowiedziach ustnych 14 uczniów pojawia się litera lub głoska *u*. O tym, że chodzi tutaj o skojarzenie z rosyjskim pisaniem grafemem *u*, świadczą dobrze dosyć liczne przykłady (12 w pracach pisemnych 9 uczniów) wyrażania w piśmie spójnika *i* przez *u*. Oprócz tego tylko w jednej pracy pisemnej zauważono zapis bez zniekształcenia postaci gramatycznej wyrazu (*kupulem* 'kupilem'). Pozostałe przykłady (7) z prac pisemnych dotyczą błędów (na tle polsko-rosyjskich skojarzeń graficznych) w doborze końcówek fleksyjnych. W następujących wypadkach rzeczowniki żeńskie otrzymały zamiast końcówki *-i* zakończenie *-u*: *gospodarku* (gospodarki), *książku* (książki), *matku* (matki), *bulku* (bulki), *Czechosłowacju* (Czechosłowacji), *do Polsku* (do Polski). W jednym wypadku chodzi o zastąpienie końcówki miejscownika żeńskiego *-i* przez *-u* (*w salu* 'w sali' chociaż tutaj można wziąć pod uwagę także możliwość błędnego przyporządkowania końcówki z paradygmatu męskiego lub nijakiego).

W wypowiedziach ustnych (4) jeden przykład odzwierciedla błąd wymowy (*luceum* 'liceum'), w pozostałych zauważamy błędne końcówki: *Związek Radziecku* (Radziecki), *odcinku* (odcinki), *przetłumaczono na języku obce* (języki — bier. l. mn.).

Na zastępstwo litery lub głoski *u* literą lub głoską *i* mamy razem 14 przykładów u 11 uczniów. Dwukrotnie uczniowie przeczytali *u* jako *i*: *rzuczonego* (rzuconego) i *wodori* (wodoru). Dwa przykłady pochodzą z prac pisemnych:

iczy się (uczy się), *sukcesi* (sukcesu) — dop. l. poj. Aż 10 przykładów odnosi się do wypowiedzi ustnych, przy czym cztery razy nie naruszają one fleksji wyrazu (*ujemny* 'ujemny', *misiał* 'musiał', *miszę* 'muszę', *rozpatrijemy* 'rozpatrujemy') i 6 razy wprowadzają zaburzenia fleksyjne: *kilki centymetrów* (kilku), *ładunki* (ładunku), $2 \times$ *odcinki* (np. *na dłuższym odcinku drogi* — odcinku), *tlenki miedziowego* (tlenku), *Związki Radzieckiego* (Związku).

Badania kontrolne przeprowadzono również wśród studentów drugiego roku polonistyki i rusycystyki Uniwersytetu im. K. Marksa w Lipsku. Po roku intensywnych zajęć z języka polskiego studenci nie wyzbyli się jeszcze skojarzeń z grafia rosyjską, zresztą jest to prawie niemożliwe, ponieważ jednocześnie studiują oni język rosyjski. Omawiany przez nas typ błędów pojawia się sporadycznie w ciągu całego drugiego roku. Oto zauważone przykłady (17):

Czytanie (3): *siebie* (ciebie), *plany budowy komunizmu* (komunizmu), *na produkту rolne* (produkty).

Wypowiedzi ustne (14): *cerdecznie* (serdecznie), *dla rozwoju hodowli* (hodowli), *do wały miasta* (wału), *eksport porcelanu* (porcelany), *między premierem Egiptu* (Egiptu), *NRD na stosunku handlowe* (stosunki), *obradu o uzbrojeniu* (uzbrojeniu), *przeglądał paszportu* (paszporty), *skrócenie programy* (programu), *szerwca* (czerwca), *w przyszłościu* (w przyszłości), *ze Związki Radzieckiego* (Związku), *zjednoszenie* (zjednoczenie), *z Trybuny Ludu* (Ludu).

Omówiliśmy łącznie około 300 przykładów błędów w pisaniu, czytaniu i mówieniu (błędy artykulacyjne i gramatyczne). Uważamy, że ich przyczynę stanowią skojarzenia z tymi grafemami rosyjskimi, które w języku polskim mają inne odpowiedniki głoskowe. Świadczą o tym ustalone przez nas prawidłowości, które mają — potwierdza to statystyka — charakter seryjny. Nie wyklucza to jednak możliwości (zwłaszcza przy błędach fleksyjnych) innego tłumaczenia genezy błędów, niekiedy też czynnik przez nas omówiony może być po prostu nie jedyną, lecz dodatkową przyczyną błędów. W większości wypadków oddziaływanie „graficzne” jest jednak wyłączną przyczyną błędów.

Nauczyciele języka polskiego jako obcego powinni wziąć pod uwagę to, że obcokrajowcy — wcześniej uczący się rosyjskiego — będą popełniali w pisaniu, czytaniu i mówieniu błędy tego typu. Warto omówić z uczniami funkcję liter alfabetu polskiego i rosyjskiego, opracować ćwiczenia zapobiegające takim błędom. Lektorzy języka polskiego powinni doceniać metodyczną wartość zagadnienia, rosyjskie interferencje graficzne są bowiem przyczyną nie tylko błędów graficznych, lecz również wymawianiowych i w pewnym zakresie gramatycznych (fleksyjnych).

Mechanizm powstawania przedstawionych błędów może być przedmiotem rozważań psycholingwistycznych.

ТАДЕУШ ЛЕВАШКЕВИЧ, ЛЕОН СИКОРСКИ

РУССКОЕ ГРАФИЧЕСКОЕ ВОЗДЕЙСТВИЕ ПРИ ОБУЧЕНИИ
ПОЛЬСКОМУ ЯЗЫКУ КАК ИНОСТРАННОМУ

Резюме

В статье подвергается анализу около 300 примеров ошибок по правописанию, чтению и разговору во время обучения польскому языку в ГДР. Причина этих ошибок сводится к соотношению с теми русскими графемами, которым в польском языке отвечают другие звуковые соответствия. Это не исключает возможности (это особенно относится к ошибкам по флексии) другого толкования генезиса указанных отклонений. В большинстве случаев русское „графическое” воздействие является однако основной причиной этих ошибок. Из вышесказанного вытекают определенные практические выводы для учителей обучающихся польскому языку как иностранному.

RUSSIAN GRAPHIC INTERFERENCES IN TEACHING POLISH
AS A FOREIGN LANGUAGE

by

TADEUSZ LEW ASZKIEWICZ, LEON SIKORSKI

Summary

In the article the authors discussed about 300 examples of errors in spelling, reading and speaking during teaching of Polish in German Democratic Republic. Their cause is constituted by associations with these Russian graphemes which in Polish have different phonetic equivalents. This does not, however, preclude the possibility (especially in the case of inflexional errors) of other explanation of the origin of these errors. In most cases the “graphic” influence is, however, the only reason of errors. Hence arise the definite practical conclusions for the teachers of Polish as a foreign language.